

Отже, підхід до номенклатури міських просторів, їхні класифікація та ієрархічні рівні за значимістю під час проектування підтверджують правильність запропонованої ієрархічної структури міських просторів.

Проаналізувавши міський простір, дамо його стисле визначення. *Простір великого міста складається з множинності різних за функціональними, естетичними, фізичними, геометричними, життєвими та іншими факторами. Він містить сукупну енергетику від його складових: архітектурних об'єктів, живих організмів (зокрема людини), машин та механізмів. Сукупна енергетика створює силове поле простору, яке може змінюватись від зміни кількості та якості енергетики і адекватно реагувати на простір.*

Тільки людина може уповні сприймати простір, але вплив простору на живу природу, безумовно, існує.

Висновки

Вперше простори мегаполісу (урбанізованого міста) виділено окремою групою від загального архітектурного простору.

Розроблено структурно-логічну модель системи просторів урбанізованого міста.

1. Broadbent G., Bunt P., Jenchs C. Sings. *Symbds and Architecture*. – N J., 1980. – P. 79-87. 2. Витрувий М. Десять книг об архітектурі. – М.: Изд. ВВА, 1936. Кн.1. – 331 с. 3. Гидион З. *Пространство, время, архитектура*. – 3-е изд. – М., 1984. – 329 с. 4. Зборовский Г.Е. *Пространство и время как форма социального бытия*. – Свердловск, 1974. – 256 с. 5. Kaufmann E. *Architecture in the Age of Reason*. – Cambridge: Harvard UP, 1955. – P. 192–203. 6. Кликс Ф. *Проблемы психофизиологического восприятия пространства*. – М., 1965. – 192 с. 7. Ле Корбюзье. *Архитектура XX века*. – М.: Прогресс, 1970. – 193 с. 8. Лехари К.Е. *Организация архитектурного пространства как эстетическая проблема: Автореф. дис. канд. философ. наук*. – М.: 1972. – 19 с. 9. Мостапаненко А.М. *Пространство и время в макро- и микромире*. – М., 1974. – 217 с. 10. Араухо И. *Архитектурная композиция: Пер. с исп. М.Г. Бакланова, Антонио Михе*. – М.: Высш. школа, 1982. – 208 с. 11. Височин І.А. *Моделювання як провідний засіб пізнання архітектури на прикладах підземного архітектурно-просторового середовища: Монографія*. – Суми: Видавництво “Університетська книга”, 2001. – 248 с. 12. Кравець В.М. *Колористическое формообразование в архитектуре*. Харьков: Высшая школа. Издательство при Харьковском университете. – 1987. – 132 с. 13. Лист головного управління промисловості, транспорту та зв'язку Київської міської державної адміністрації № 045-1292 від 2.06.04.

УДК 72.03 „18” /477 – 25/1 24

Ю.В. Івашко

Київський національний університет будівництва і архітектури
кафедра основ архітектури

СТАРА ЗАБУДОВА КИЄВА ТА ЇЇ ОСОБЛИВОСТІ ПОРІВНЯНО З ЄВРОПЕЙСЬКИМИ МІСТАМИ

© Івашко Ю.В., 2006

Досліджено особливості старої забудови Києва порівняно з європейськими містами, зокрема адміністративно-правові вимоги під час забудови приватної ділянки.

Головне протиріччя старої забудови Києва – це вишуканість чільних фасадів і непрезентабельність дворових фасадів і дворового простору. Проходячи київськими вулицями, ми милуємось нетиповими вікнами, оздобленими жіночими голівками і гірляндами з квітів, звертаємо

увагу на еркери, які підтримують монстри-химери, атланти та каріатиди. Проте варто зазирнути у двір „фасадного” будинку, який зорієнтований на вулицю чи площу, і захоплення змінюється здивуванням і відвертим розчаруванням: дворові фасади більшості будинків схожі один на одного, як брати-близнюки, мають непродумані виступи, типові вікна, крім того, у двір-„колодязь” не потрапляють сонячні промені, а простір двору перегороджений неестетичними напіврозваленими господарчими спорудами. У когось може з’явитись враження, що творча фантазія архітекторів II половини XIX – початку XX століть вичерпалась в межах головного фасаду і на оздобленні інтер’єрів парадних приміщень.

Втім, не варто так вважати: просто і архітектори, і домовласники того періоду залежали від адміністративно-правових вимог під час забудови приватної ділянки, яка у другій половині XIX – на початку XX століть завжди відбувалась за такою схемою. До Київської міської управи надсилали прохання домовласника, де вказували, що саме планується збудувати в садибі і з яких конструкцій. До прохання додавали план маєтку з нанесеними на ньому вже існуючими і запроєктованими спорудами, завіреним міським землеміром. Також подавали необхідні креслення запроєктованої споруди: головний фасад з визначенням масштабу, план або кілька планів поверхів, один чи кілька розрізів будинку, підписані архітектором, техніком чи цивільним інженером, які зобов’язувалися виконувати функції авторського нагляду за процесом будівництва. Крім креслень, поданих у двох примірниках, домовласник надавав підписку про правильність наданих документів, аби виключити можливість подальших претензій, якщо будівництво виявиться несанкціонованим чи під час будівництва будуть виявлені свідомі неточності.

Активну роль в процесі будівництва відіграло і кредитне товариство: оскільки більшість київських приватних маєтків була закладена в кредитному товаристві, а домовласники були членами цього товариства і отримували позики під заставу нерухомого майна, будь-яке будівництво і ремонт в межах маєтку мали узгоджуватись саме з кредитним товариством. Кредитне товариство уважно стежило, чи не завадить вартості нерухомого майна майбутнє будівництво.

Отже, домовласник мав отримати візи відповідних посадових осіб на своїх документах і дозвіл на проведення будівельних робіт під наглядом архітектора (який, до речі, міг не бути автором проекту, а лише здійснювати авторський нагляд за будівництвом). Складалась парадоксальна ситуація: архітектор і домовласник мали чітко дотримуватись вимог, зібраних в „Сборнике строительных постановлений для города Киева на основании Строительного Устава, обязательных постановлений Городской Думы, циркуляров и решений Правительствующего сената” (1), де визначався тип будівельних конструкцій споруди відповідно до розряду вулиць, а також адміністративно-правових вимог, однак не звертали належної уваги на вирішення дворових фасадів і дворових просторів маєтків. Тобто, архітектор не мав права передбачити в новій споруді вікна у сусідській двір чи відійти від конфігурації ділянки, проте міг захарачити двір різноманітними малоестетичними складськими спорудами чи сараями для збереження днів. Про те, що адміністративні вимоги більше впливали на житлову архітектуру того часу, ніж естетичні уявлення, свідчить вигляд цих будинків. Як правило, бічні фасади житлових споруд, які межували з сусідніми ділянками, були глухими, позбавленими вікон, а самі будинки в плані точно повторювали межі ділянки. Так з’явилися споруди з гострими кутами і різноманітними виступами, які були неестетичними, проте відповідали законодавству тих часів.

На відміну від сучасності, коли під час проектування споруд на ділянці їх роблять всефасадними, продумуючи вирішення дворового простору і дворових споруд, на той час власників задовольняло, аби їхня садиба мала лише необхідний „набір” споруд, без особливої уваги до їх зовнішнього вигляду – головний, „фасадний”, або чільний будинок по червоній лінії забудови вулиці, дім чи флігель у дворі, господарчі споруди.

Водночас в європейських країнах існували інші правила забудови міст. Наприклад, в Будапешті поверховість будинків в історичних районах міст була майже однаковою, так само як і їх масштабність та висота окремих поверхів. Незважаючи на різностильовість сусідніх будинків, всі вони підпорядковані спільному композиційному правилу забудови і приблизно рівноцінні за своєю архітектурою. В Києві ж могли існувати поряд багатопверхові прибуткові будинки і

одноповерхові приватні особняки, до того ж, ці будівлі були далеко не рівнозначними за архітектурною і історичною значністю. Архітектура Києва в I половині XIX століття була переважно одноманітною, за винятком поодиноких визначних споруд: приватні будинки будувались за типовими „зразковими проектами”, в яких регламентувалась навіть кількість вікон і колір фасадів. Певну різноманітність до архітектурного „портрету” київських вулиць внесла багатостильовість II половини XIX століття – неоренесанс, неоготика, неоруський стиль, а пізніше – різні напрямки модерну (декоративний, раціональний і національний).

Отже, для того, аби зберегти зараз історичне середовище Києва, треба насамперед визначити історико-архітектурну цінність старої забудови і міру втручання під час змін вигляду старих будівель, а також привести процес забудови в історичних районах Києва у відповідність сучасному законодавству.

1. Сборник строительных постановлений для города Киева на основании Строительного Устава, обязательных постановлений Городской Думы, циркуляров и решений Правительствующего сената. – К., 1913. – 81 с. 2. Ясевич Я.Е. Архитектура Украины на рубеже XIX – XX веков. – К.: "Будівельник", 1988. – 183 с.

УДК 712.253 (477.41)“17/18”

В.Я. Маланюк

УкрНДПротивільсьбуд

РОЗВИТОК КЛАСИЦИСТИЧНИХ САДИБНО-ПАРКОВИХ УТВОРЕНЬ КИЇВЩИНИ КІНЦЯ ХУІІІ–ХІХ ст.

© Маланюк В.Я., 2006

Досліджено особливості композиційної побудови палацових та садибно-паркових утворень Київщини кінця ХУІІІ–ХІХ ст., визначено основні композиційні схеми організації курдонерів. Наведено авторську графічну реконструкцію садибного комплексу Розумовських–Рєпніних у Яготині.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Садибно-паркові утворення Київщини доби класицизму є невід'ємною складовою історико-архітектурної спадщини України, за кількістю об'єктів та масштабами будівництва являють собою об'ємний матеріал для наукового аналізу. Вони становлять інтерес і як історичні об'єкти, пов'язані з визначними історичними подіями у регіоні та життям відомих людей, і як твори садово-паркового мистецтва. Проте, значній частині класицистичних садибних комплексів, що належали середньому та дрібному дворянству і розташовувалися у невеликих містечках і селах, ще не було приділено достатньої уваги. Більшість із них за відсутності інформації про їх архітектурно-художню та історичну цінність змінили функцію, первісний вигляд або і зовсім перестали існувати. Це дослідження дає змогу поглибити історико-архітектурні знання в зв'язку з потребами сучасності, сприятиме збереженню, реконструкції і пристосуванню для сучасного використання садибних будівель та паркових територій, які ще збереглися, їхній охороні, реставрації поруйнованих чи занедбаних садибних утворень, а також відтворенню втрачених.

Аналіз останніх досліджень, в яких започатковано вирішення цієї проблеми, дає змогу зробити висновок про те, що попередні дослідження не мали на меті створення цілісної картини розвитку класицистичних садибно-паркових утворень Київщини і стосувалися лише найвідоміших значних об'єктів. Питання стилістики та регіональних особливостей садибно-паркового зодчества України і Київського регіону зокрема піднімаються в працях ряду дослідників: Ю.С. Асєєва (1989), І.О. Ігнаткіна (1974), В.А. Овсїчука (2001), Д.В. Степовика (1982), В.І. Тимофїєнка (1982, 1993). Розвідка краєзнавчого характеру, присвячена Білій Церкві, представлена колективною працею П.І. Юхименка, А.І. Гая, В.В. Рєпрїнцева та ін. (1994). Із дореволюційних публікацій варто відзна-